

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1928

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α, ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ", — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ, 50
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

μανὸς κι' ὁ τάβρος πὸν ἔβροσκε λιμᾶ μονιᾶς τὸ ριζοβούνι 75
καὶ τὴ σβραχνὴ μουγκιὰ του ἀγκομαχώντας τὰ πλαερὰ βογγοῦσαν,
τραβάει τοῦ χαμοτείχιστου χωριοῦ τὶς σβουνιασμένες στράτες
μὲ τὴν οὐρὰ μεσάσκελα καὶ τὸν πλατύν του σβέρκον ντοῦρο
καὶ ρουστουφάει κυκλόποδα μὲ βιὰ καὶ στρίβει τὰ καντούνια.

Ἔτσι κι' ἀπόρως σὰν προμήνυμα χαμοῦ τὰ νέφη ὀρμώντας, 80
φουριώζικα βουρζώνοντας, τὸν οὐρανὸ γυροσκεπάζουν
παῦ ἀπανωθιὸς τοῦ γούπατου γρούζει βαριὸς σὰν τὸ καζάνι,
σὰ χαλκοκίζανο σκουριάτικο τρανὸ πὸν τὸ τσουγκρίζει
καὶ τὸ βροντᾶει τὰπίκουπα μὲ καλωσφύρι ὁ γερο-γύφτος.

Φοργὴ κι' ἀλαίμαργη πλακώνει ἢ σκοτεινιά —χαρὰ στὸ ἀσκέρι, 85
πὸν ξαπλαριά σὲ ἀπάνεμο ριζοβραχιᾶς λουφρίζει ξύπνιο
κι' ὁ νοῦς του, σὰν τὶς θοῦκες πλάϊ, ξανάβεται στὸ θροῦ τοῦ ἀνέμου

Κατάρραχα, σὰ νυχτοκόρακας μονάχος του, βιγλίζει κι' ὁ Δυσσέας,
τὴ χρυσογάϊτανη τὴν κίπα του μισόπλατα φορτώντας
κι' ἀκούνητος ἀκούει τὰ μπουμπουνίσματα καὶ συλλογᾶται. 90

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

ΤΟ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ὁ κ. Ἀριστοτέλης Κουρτίδης, σοφὸς καὶ πολὺπειρὸς παιδαγωγός, ζητεῖ τὸν πλήρη χωρισμὸν τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τὴν ἀνδρικήν. Ἄλλοι ὅμως, τὸν ἴδιον καιρὸν, ζητοῦν πλήρη ἀφομοίωσιν μὲ μικτὰ σχολεῖα καὶ μὲ ὅμοια προγράμματα. Ὁ κ. Κουρτίδης, — ἔπως εἶδαν οἱ ἀναγνώσται τῆς «Νέας Ἑστίας» (*)—στηρίζει τὸ αἰτημᾶ του εἰς τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἀγόρι καὶ κορίτσι, ἀνδρας καὶ γυναίκα, εἶναι δύο πλάσματα φύσει διαφορετικά. Οἱ ἄλλοι, ἀπεναντίας, ἔχουν τὴν πεποίθησιν ὅτι καμμία σπουδαία ψυχικὴ καὶ διανοητικὴ διαφορὰ δὲν ὑπάρχει μεταξύ τῶν δύο φύλων. Ὅ,τι κάνει ὁ ἀνδρας, μπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ ἐξαίρετα καὶ ἡ γυναίκα. Ἐπομένως ὅ,τι μαθαίνει εἰς τὸ σχολεῖον τὸ ἀγόρι, πρέπει νὰ τὸ μαθαίνῃ καὶ τὸ κορίτσι. Ἄν ἡ

φύσις των καὶ ἡ ζωὴ των διαφέρῃ, ἡ διαφορὰ εἶναι ἐλαχίστη. Ἐλαχίστη ἐπομένως πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἡ διαφορὰ τοῦ προγράμματος.

Ὁμολογῶ ὅτι ὅσο καὶ ἂν μὲ μαγεύῃ ἡ ἡερμὴ εὐγλωττία καὶ τὸ ἀνθηρὸν ὕφος τοῦ κ. Κουρτίδης, — στυλίστας παιδαγωγός, τί σπάνιον! — εἶμαι καὶ ἡμουν ἀνέκαθεν μὲ τὴν γνώμην τῶν ἄλλων. Ἐδιάβασα ἕνα πλήθος βιβλία καὶ ἄρθρα εἰδικῶν περὶ τοῦ γυναικείου ὀργανισμοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἀνδρικόν. Παρηκολούθησα ἀκόμη καὶ τὴν πρόσφατον φιλονεικίαν μεταξύ τοῦ κ. Μέρμηγκα καὶ τῆς κ. Ἄννας Κατσίγρα, εἰς τὴν ἐποίαν παρενέβη ὡς εἰδικώτερος ὁ κ. Βλαδιανός. Ἀλλὰ συγκρίνων τὰ πασίγνωστα πλέον πορίσματα τῆς Ἐπιστήμης πρὸς τὴν Ἱστορίαν τῆς Γυναικὸς καὶ τὴν καθημερινὴν παρατήρησιν, ἔφθασα πρὸ πολλοῦ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὅλαι αὐταὶ αἱ πολυπύλοτοι διαφοραὶ εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ σκελετοῦ,

(*) «Ὁ ὀργανισμὸς τῆς Γυναικὸς καὶ τὰ προγράμματα τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως» ὑπὸ Ἀρ. Κουρτίδου (εἰς τὸ προηγ. τεῦχος).

τὸ βάρος καὶ τοὺς γύρους τοῦ ἐγκεφάλου, τοὺς παλμούς τῆς καρδίας, τὴν ἐντασιν τῶν αἰσθήσεων, τὴν ὀξύτητα τῶν αἰσθημάτων καὶ συναισθημάτων, τὰς διανοητικὰς δυνάμεις καὶ καθεξῆς, — ὅλα αὐτὰ τὰ γραμμάρια, καὶ τὰ χιλιοστὰ τοῦ γραμμαρίου, καὶ τὰ ὑπεκατόμετρα, καὶ τὰ χιλιοστὰ τοῦ δευτερολέπτου, — εἶναι, διὰ τὸ πρόβλημα πού ἀπασχολεῖ τοὺς παιδαγωγούς ἢ τοὺς κοινωνιολόγους, ποσότητες ἀπὸ ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι εἰς κάποια μαθηματικὰ προβλήματα ὀνομάζονται *quantités negligibles* καὶ ἀπαλείφονται. Ποσότητες πού δὲν ἔχουν καμμίαν σημασίαν!

Καὶ κάτι ἄλλο, ἀκόμη πιὸ σπουδαίον: Αἱ περισσότεραι ἀπὸ αὐτὰς τὰς διαφορὰς, — τὰς ἀσθενήτους, καθὼς εἶπαμεν, διὰ τὸ γενικόν, — δὲν ὀφείλονται κἂν εἰς τὴν φύσιν τῆς Γυναικός, ὅπως ἢ διάπλασις τοῦ σκελετοῦ τῆς κατὰ τὴν λεκάνην καὶ τοὺς μηρούς, ἀλλὰ εἰς τὴν ζωὴν πού ἔκαμε καὶ κάμνει ὡς τώρα. Π.χ.: ἡ γυναίκα εἶναι πλέον συναισθηματικὴ, πλέον ἐκφραστικὴ, πλέον ὀρμητικὴ, πλέον ἀκράτητη ἀπὸ τὸν ἄνδρα. Ἐ, δὲν θὰ εἶναι τόσο ὅταν θὰ μπῆ στὴ μεγάλη ζωὴ, ὅταν θὰ ζῇ ἀνδρικώτερα. Ἡ πείρα θὰ τὴν κάμνῃ νὰ μὴ συγκινηθῆται τόσο πολὺ, νὰ μὴν «ἐκφράζεται» τόσο εὐκολα καὶ νὰ κρατιέται ὅσο τουλάχιστον κι' ὁ ἄνδρας. Καὶ πόσα ἄλλα! Ἀπὸ τοὺς γύρους τοῦ ἐγκεφάλου, πού μὲ τὴν καλλιέργειαν θὰ βελτιώσῃ, ὡς τοὺς παλμούς τῆς καρδίας, πού μπορεῖ νὰ ἐλαττωθῶν κι' αὐτοὶ μὲ μίαν ἄλλην σωμασκήσιν, μὲ μίαν ἄλλην διαίταν . . . Ἰστέον ἀπὸ δύο-τρεις ἀκόμη αἰῶνας φεμινισμοῦ, μὲ τὴν κληρονομικότητα, ὠρισμένως ἢ γυναίκα θὰ εἶναι ἀγνωρίστη. Δὲν θὰ γίνεται μόνον ἴση μὲ τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ θὰ γεννᾶται ὅπως ὁ ποιητής.

Ὁ κ. Κουρτίδης ἐνθυμίζει ὅτι εἰς τὴν ἀρχέγονον ἀνθρωπότητα, ἄνδρας καὶ γυναίκα ἦταν τὸ ἴδιον πρᾶγμα. Ὁ πολιτισμὸς ἐχώρισε τὰ φύλα. Βέβαια, γιατί ὁ ἄνδρας ἐκλείσει τὴν γυναίκα στὸ χαρέμι, τὴν ὑπεδούλωσε, τὴν ἐτυράννησε καὶ τὴν κατήντησε τὸ «ἀσθενέστερον φύλον» πού εἶναι σήμερα. Ἄλλ' ὁ ἴδιος πάλιν πολιτισμὸς, εἰς τὴν ἐξέλιξίν του, τείνει νὰ φομοιωθῆ κατὰ τὸ δυνατόν τὰ δύο φύλα μὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς δούλης πού ἀρχισε πρὸ πολλοῦ καὶ συμπληρώνεται γοργὰ εἰς τὰς ἡμέρας μας. Αἱ διαφοραὶ ὅλονεν

ἐξαλείφονται. Ἡ γυναίκα δείχεται σωματικῶς καὶ διανοητικῶς ἰκανὴ γιὰ ὅλα ἐκεῖνα πού ὡς πρὸ ὀλίγου ἐνομίζοντο ἀποκλειστικῶς ἀνδρικά. Τέχναι, ἐπιστήμαι, ἐπιχειρήσεις, χρηματιστήριον, πρακτικὴ ζωὴ, ἀθλητισμὸς, ὅλα εἶναι σήμερα καὶ διὰ τὴν γυναίκα. Εὐρίσκεται «εἰς τὸ στοιχεῖον τῆς» τόσο στὸ πατροπαράδοτον σπίτι, — ἔ, στὴν κουζίνα, ὅπου ἔστειναν μὲ κραυγὰς τὰς πρώτας ἑλληνίδας φοιτητριάς οἱ φοιτηταὶ τοῦ καιροῦ ἐκείνου, — ὅσο καὶ στὸ νεωτερικόν γραφεῖον ἢ στὸ ἐπιστημονικόν ἐργαστήριον. Γίνεται ἰατρός, δικηγόρος, βουλευτής, ἔμπορος, λογιστής, ταμίας, δακτυλογράφος, κ' εὐδοκίμει εἰς ὅλα, ὅπως ἄλλοτε διέπρεπεν ὡς ποιήτρια, ζωγράφος, θεατρίνα ἢ . . . ράπτρια. Πόσος καιρὸς ἔχει περάσει ἀπὸ τὴν σχετικὴν αὐτὴν χειραφεσίαν; Μπορεῖ λοιπὸν νὰ φαντασθῆ κανεὶς τί θὰ εἶναι καὶ τί θὰ κάμνῃ ἢ ἐλεύθερη Γυναίκα ἀφοῦ περάσῃ ἄλλος τόσος. Καὶ νὰ ὀμιλοῦν ἀκόμη γιὰ διαφορὰς χιλιοστών τοῦ μέτρου ἢ τοῦ δευτερολέπτου! . . .

* *

Τίποτε! Ἡ Ἐπιστήμη μπορεῖ νὰ τὰ ἐξακριβώσῃ αὐτὰ καὶ νὰ τὰ καταγράψῃ διὰ λογαριασμὸν τῆς. Πιθανὸν νὰ τῆς χρησιμεύουν. Ἄλλ' εἶναι λείψανον παλαιᾶς προλήψεως, ἐπιστημονικῆς καὶ κοινωνικῆς, νὰ νομίζῃ κανεὶς ἀκόμη ὅτι ἡ Γυναίκα διαφέρει τόσο ριζικῶς ἀπὸ τὸν Ἄνδρα ὥστε νὰποτελῇ «ἄλλον ἄνθρωπον». Ἐν' ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα μὲ τὰ ὁποῖα τὸ ὑποστηρίζει ὁ κ. Κουρτίδης, εἶναι καὶ αἱ «κρίσιμοι ἡλικίαι». Ἡ δευτέρα, ἢ μεταξὺ τοῦ 40^{ου} καὶ 50^{ου} ἔτους, δὲν ἐνδιαφέρει βέβαια τοὺς παιδαγωγούς. Ἡ πρώτη ἔμως, ἢ ἡλικία τῆς ἐφηβείας, τοὺς ἐνδιαφέρει καὶ τοὺς φοβίζει πολὺ! Πῶς, σὰς λέγουν, φορτώνετε μὲ βαρύτερα μαθήματα τὸ κορίτσι ἀπὸ τὰ δώδεκα ὡς τὰ δεκάξη του χρόνια; εἰς περίοδον θηλαδῆ τῆς ζωῆς του πού τόσο ὑποφέρει σωματικῶς καὶ ἠθικῶς, καὶ πού ἡ ὑπερκόπωση μπορεῖ νὰ ἔχῃ ἐλεύθρια διὰ τὴν ὑγείαν του καὶ τὴν ζωὴν του ἀκόμη ἀποτελέσματα; Τὸ κορίτσι δὲν εἶν' ἀγόρι γιὰ νὰντέχῃ εἰς τὸ φοβερόν πρόγραμμα τοῦ κλασσικοῦ Γυμνασίου! Τὸ κορίτσι πρέπει νὰ μαθαίνῃ ἄλλα πράγματα, λίγα καὶ καλά. Καὶ νὰ τὰ μαθαίνῃ μὲ τρόπον ἀκοπον, διασχεδαστικόν . . . γυναικεῖον.

Ἐκ πρώτης ὄψεως, τὸ ἐπιχειρήμα ἀνησυ-

χει. Ἄλλ' ἅμα τὸ ἐξετάσῃ κανένας καλύτερα, ἡσυχάζει. . . . Καὶ πρῶτα-πρῶτα, ἡ καθημερινὴ πείρα μᾶς λέγει ὅτι τὰ κορίτσια ποὺ **θέλουν** νὰ μάθουν, ἀλλὰ **δὲν μποροῦν**, γιατί δὲν ἀντέχουν εἰς τὸ φόρτωμα κατὰ τὴν κρίσιμον ἡλικίαν, ἢ παθαίνουσι σοβαρὰ ὅταν ἐπιμείνουσι, εἶναι ἐξαιρέσεις. Τὰ περισσότερα ἀντέχουν θαυμάσια. Τελειώνουσι τὸ Γυμνάσιον, — αὐτὰ πάντοτε ποὺ **θέλουν**, — εἰσέρχονται εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ βγαίνουν ἐπιστήμονες, ἰατροί, φαρμακοποιοί, νομικοί, φιλόλογοι, μαθηματικοί, κάποτε καὶ . . . ἀρχαιολόγοι. Ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲν προχωροῦν τόσο πολὺ, παίρνουν μίαν καλὴν μόρφωσιν. Ὑπερέχουσι μάλιστα κατὰ τὰς γνώσεις τὰ γόρια τῆς ἀντιστοίχου τάξεως. Γιατί σ' αὐτῇ τὴν ἡλικίᾳ, ἢ γυναίκα εἶναι γενικῶς πιὸ ἐξυπνὴ ἀπὸ τὸν ἄνδρα, πιὸ διανοητικὴ, πιὸ φιλομαθὴς, πιὸ φιλόπονη, κι' ἔχει ἀκόμα πιὸ ἀνεπτυγμένον τὸ ἠθικὸν αἶσθημα, τὴν συναίσθησιν τοῦ κατῆχοντος. Θάδεκούμεν ἀπλούστατα τὴν Μαθήτριαν ἂν ἐλαφρώναμεν τὸ πρόγραμμα τοῦ Παρθενγωγείου, μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι δὲν ἐπιτρέπει περισσότερα ἢ γυναικεῖα φύσις, ἢ γυναικεῖα ἐφηβεία (*).

Ἐπειτα, γιατί τὸ ἀγόρι ἀντέχει; Δὲν ὑπάρχει ἐφηβεία καὶ δι' ἐκεῖνο; Δὲν περνᾷ ἐπίσης μίαν μεταβατικὴν, κρίσιμον ἡλικίαν; Ἡ ἀφύπνισις τοῦ μεγάλου ἐνστικτοῦ δὲν τοῦ φέρνει διαταραχάς, δὲν τὸ ρίχνει εἰς ρεμβασμοὺς καὶ ὄνειροπολήσεις, δὲν τὸ κάμνει ἀ-

(*) Περισσότερον διαφέρει, διανοητικῶς καὶ ἠθικῶς, κορίτσι ἀπὸ κορίτσι καὶ ἀγόρι ἀπὸ ἀγόρι. Λογικώτερον ἄρα θὰ ἦτο νὰ ὑπόσχοιεν ἄλλα σχολεῖα διὰ τὰ ἔξυπνα παιδιὰ καὶ ἄλλα διὰ τὰ κουτὰ, ὅπως περίπου τὰ «Σχολεῖα τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων» εἰς τὴν Γερμανίαν. Μερικὰ ἀπὸ τὰ μαθήματα, τὰ ὅποια ὁ κ. Κουρτίδης θεωρεῖ εἰδικὰ καὶ ἀπαραίτητα διὰ τὴν γυναίκα, θὰ μπορούσαν νὰ διδάσκωνται εἰς πρακτικὰς ἢ ἐπαγγελματικὰς Σχολὰς Θελέων. Ἄλλα, γενικώτερα, — ἢ Ἱστορία τῆς Γυναικός, αἱ Μεγάλαι Γυναῖκες κτλ. — θὰ ἐνδιέφεραν ἐπίσης σχεδὸν καὶ τὰ γόρια, ὅπως ἐνδιέφερον καὶ τὰ κορίτσια τὰ θεωρούμενα «ἀγορίστικα». π. χ. : αἱ Ἱστορίαι τῶν πολέμων καὶ τῶν ἀγώνων. Ὅσον διὰ τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας, τὸν ὅποιον ὁ κ. Κουρτίδης θέλει τόσο διαφορετικόν, ἀλλὰ καὶ τόσο . . . ὀφθαλμότερον διὰ τὰ Παρθενγωγεῖα, διατὶ νὰ μὴν εἶναι γενικῶς δι' ὅλα τὰ σχολεῖα; Δὲν ἔχουν «ψυχὴ» καὶ τὰ γόρια, νὰ δικαιῶνται κι' αὐτὰ εἰς τοὺς «ἐκλεκτοτέρους» διδασκάλους; Θὰ πῆτε : Τί θὰ ἐγίνοντο τότε οἱ διδάσκαλοι «τοῦ σωροῦ»; Ἄλλο ζήτημα!

φηρημένον, ὑπερευαίσθητον καὶ ὀκνηρόν; Ὡ, βεβαιότατα! Ἄλλ' ἢ διαφορά, — κοινωνικὴ διαφορά, ὄχι φυσικὴ, — εἶναι ὅτι αὐτὸ διαρκεῖ ὀλίγον, γιατί τὸ ἀγόρι εἶν' ἐλεύθερον τὰ γνωρίσῃ τὸ μυστήριον ποὺ τὸ ἀναστατώνει, ἐνῶ τὸ κακόμοιρον τὸ κορίτσι εἶναι καταδικασμένον νὰ περιμένῃ . . . ὡς νὰ παντρευθῇ. Γι' αὐτὸ μόνον εἶν' ἐπίπονη, καὶ κάποτε ἐπικίνδυνη ἢ ἐφηβεία τοῦ κοριτσιοῦ, ἐνῶ τοῦ ἀγοριοῦ δὲν εἶναι σχεδὸν καθόλου. Ὅταν ὁμοῦς ἢ γυναίκα θάποκτῆσῃ κι' ὡς πρὸς αὐτὸ τὴν ἐλευθερίαν τῆς, ὅταν ἕνα κορίτσι θὰ μπορῇ, θὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ ζῇ σὺν ἑν' ἀγόρι, — τὸ ἐπιχείρημα τοῦ κ. Κουρτίδου τί βαρύτερα θὰ ἔχῃ;

Ἄλλ' ἐδῶ πλέον θίγομεν αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ γυναικεῖου προβλήματος. Θὰ ἔλθῃ γρήγορα καιρὸς ποὺ ἢ γυναίκα θάφομοιωθῇ κοινωνικῶς πρὸς τὸν ἄνδρα τόσο, ὥστε νὰ μπορῇ καὶ τὸ κορίτσι νὰ ζῇ σὺν τῷ ἀγόρι, χωρὶς νὰ θεωρῆται «παλιοκόριτσο»; Θὰ φθάσῃ κι' ὡς ἐκεῖ, θὰ κυριεύσῃ καὶ τὴν τελευταίαν αὐτὴν ἐπαλξιν ὁ Φεμινισμὸς; — Μπορεῖ κανεὶς νὰ μπιβᾷλλῃ. Ὅχι μόνον γιατί αὐτὸ δὲν τὸ θέλουν, δὲν τὸ ἀνέχονται, δὲν τὸ ἐπιτρέπουν οἱ **κύριοι**, ἀλλὰ γιατί κι' αἱ ἴδιαι αἱ **δοῦλαι** τὸ ἀποκροῦν. Ὅλίγα πραγματικῶς ἀπὸ τὰς φανατικὰς φεμινιστρίας ζητοῦν, μαζὶ μὲ τὰς ἄλλας, κι' αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν. Αἱ περισσότεραι σταματοῦν «ὡς ἐκεῖ» ἢ ἴτε γιατί δὲν ἔχουν τὸ θάρρος, εἴτε γιατί ἀληθινὰ τὸ θεωροῦν ἀνήθικον.

Τώρα ἴσως, μὲ τὸν καιρὸν, καὶ τὸ ἀπαυτούμενον θάρρος νὰποκτῆθῃ, κι' ἢ ἠθικὴ τῶν πολιτισμένων νὰλλάξῃ κέντρον βαρύτερος. Κι' ἴσως ἀκόμη, μὲ τὰ δικαιώματα ποὺ ἀποκτοῦν ὁλονέν αἱ γυναῖκες, νὰποκτῆσουν καὶ ἀρκετὴν δύναμιν ὥστε νὰ ἐπιδρῶσιν εἰς τοὺς **κυρίους** καὶ νὰ τοὺς κάμουν νὰ τὸ ἐπιτρέψουν θέλοντες καὶ μὴ. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ προδικάσῃ τὸ μέλλον, οὔτε εἶναι φρόνιμον νὰ κηρυχθῇ ὑπὲρ ἢ κατὰ. Ἄν μὲ ρωτοῦσε κανεὶς τί θὰ γίνῃ, θὰ τοῦ ἀπαντοῦσα : δὲν ξέρω. Ἄν μ' ἐρωτοῦσε τί πρέπει νὰ γίνῃ, θὰ τοῦ ἀπαντοῦσα τὸ ἴδιον. Ἄν μ' ἐρωτοῦσε ὁμοῦς : χωρὶς αὐτό, θὰ εἶναι ποτὲ πλήρης ἢ ἀφομοίωσις τῆς γυναικός μὲ τὸν ἄνδρα καὶ πλήρης ἢ ἐλευθερία τῆς; ἀδιστακτικῶς θὰ τοῦ ἀπαντοῦσα : ὄχι, ποτέ! Ὅλα τὰ δικαιώματα, ὅλες τῆς ἐλευθερίες τοῦ κόσμου νὰ πάρουν οἱ γυναῖκες, ὅσο δὲν ἀποκτοῦν καὶ αὐτὴν, θὰ

εἶναι αἱ δοῦλαι τῶν κυρίων των, αἱ φυλακισμένοι τοῦ χαρμειοῦ πρὸ ἤσαν ἀνέκκθην, — δηλαδὴ ἀφ' οὗτο ὁ «πολιτισμὸς» ἐχώρισε τὰ δύο φύλα. Καὶ κοινωνικῶς θὰ ὑπάρχῃ μετὰ τῶν μία μεγάλη, τεραστία διαφορά, ἡ ὁποία θὰ ἐπηρεάζῃ πάντοτε τὴν γυναῖκα καὶ θὰ τὴν κρατῇ ὑποδεστέραν, — καὶ ἄς μὴν εἶναι φύσει, — καὶ διανοητικῶς, καὶ ἠθικῶς, καὶ σωματικῶς.

Ἡ ἀδυνατὴ, ὅπως καὶ τῶρα, νὰ ζήσῃ τὴν φυσικὴν τῆς ζωὴν, νὰ λάβῃ τὴν φυσικὴν τῆς ἀνάπτυξιν, νὰ φανῇ ὀλοκληρωτικὰ ὅ, τι εἶναι. Θὰ στρεβλώνεται, ὅπως καὶ τῶρα, θὰ μειώνεται, θὰ ὑποφέρεῃ, θὰ στενάζῃ καὶ θὰ μαραζίνεται. Ἐξαιρέσειν μετὰ τῶν ἑκατομμυρίων τῶν γυναικῶν θάποτελοῦν, ὅπως καὶ τῶρα, ἡ ἐκείναι ποὺ ἔχουν τὴν τύχην νὰ παντρεύονται πολὺ ἔνωρις, εἰς τὸ πρῶτον ξύπνημα τοῦ ἐνστικτοῦ ἢ ἐκεῖναι ποὺ ἔχουν τὴν ἀτυχίαν νὰ τὸ κάμνουν ἀθαιρέτως καὶ παρὰ νόμῳ. Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰς πάλιν, αἱ μὲν πρῶται ὑπόκεινται εἰς ὄλους τοὺς κινδύνους μιᾶς πρωῒμου μητρότητος, αἱ δὲ δεύτεραι ὑφίστανται ὄλας τὰς φοβερὰς, πολλάκις τὰς τραγικὰς συνεπείας ἐνὸς ἀσυγγνώστου ἀμνηστῆματος. Ὡστε οὐτε αὐταὶ αἱ ἐξαιρετικαὶ γυναῖκες δὲν ἐξομοιοῦνται καθόλου πρὸς τὸν ἄνδρα. Ὁ ἐφηβὸς μπορεῖ νὰρχίσῃ νὰ ζῇ ὅσο νωρὶς θέλῃ, καὶ νὰ εἶναι εὐτυχὴς. Τὸ κορίτσι, εἴτε

νομίμως εἴτε παρὰ νόμῳ κάμνει τὸ ἴδιον, εἶναι δυστυχισμένον. Πολὺ μεγάλη διαφορά!

Κι' ἡ διαφορά αὕτη θὰ ὑφίσταται ἐφ' ὅσον δὲν ἀποκτῇ καὶ ἡ νέα κόρη, ὡς πρὸς τὸν ἔρωτα, τὰ ἴδια δικαίωματα μὲ τὸν ἔφηβον, — ἡ γυναῖκα τὰ ἴδια δικαιώματα μὲ τὸν ἄνδρα. Ἄλλη σπουδαία διαφορά δὲν ὑπάρχει. Γυναῖκα καὶ ἄνδρας, σήμερα, «κρυώνουν μὲ τοὺς ἴδιους χειμῶνες, ζεσταίνονται μὲ τὰ ἴδια καλοκαίρια, ἀρρωσταίνουν μὲ τίς ἴδιες ἀρρώστειες, γιαντρέονται μὲ τὰ ἴδια γιαντρικά», καὶ εἰς ὄλας τὰς σχέσεις, ἐκτὸς τῶν ἐρωτικῶν, κυβερνοῦνται μὲ τοὺς ἴδιους νόμους... Ἐπαναλαμβάνω ὅτι δὲν ἔχω, ἡ δὲν ἐκφράζω καμμίαν γνώμην διὰ τὴν τελικὴν λύσιν τοῦ μεγάλου προβλήματος. Λέγω μόνον ὅτι τὸ πρόβλημα εἶναι αὐτό. Δὲν ἀποκρύπτω ὅμως ὅτι πολὺ συνεπέστερος μοῦ φαίνεται ὁ κ. Κουρτίδης, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι φεμινιστὴς, ὅταν ζητῇ τὸν χωρισμὸν τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τὴν ἀνδρικήν, ἐπειδὴ κατ' αὐτὸν γυναῖκα καὶ ἄνδρας εἶναι δύο πλάσματα χωριστά, — ἀπὸ τοὺς φεμινιστὰς καὶ τὰς φεμινιστρίδας ποὺ ζητοῦν ἐνιαῖον πρόγραμμα καὶ μικτὸν σχολεῖον, ἀλλὰ χωρὶς νὰ τολμοῦν νὰ ζητήσουν, ἢ χωρὶς νὰ θέλουν, καὶ τὴν πλήρη ἐλευθερίαν τῆς γυναικός.

ΓΟΡΓΙΑΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

1

Στὴν ἀσημένια Σου γιορτὴ χίλια φιλιὰ σοῦ στέρω,
Κ' ὑψώνω σὲ μὰ δέηση τὸ ἐρωτικὸ ποτήρι,
Μ' εὐλίβει τὸ κεράκι μου στὸ εἰκόνημά Σου φέρνω,
Ποὺ ξεχωρίζει ζωντανὸ μὲς τ' αἶγιό Σου ἀργαστήρι.

Μὲ τὸ δικό Σου τῶνομα, ποὺ εἶναι τραγούδι μόνον,
Καὶ φέγγει σὰν πρωτομαγιάς νύχτα μὲς στὸ φεγγάρι,
Πλέκω στεφάνι ὀλόδροσο στὸ μαγικό Σου θρόνον,
Ποὺ στέκεσαι ὑπερούσια βασίλισσα στὴ χάρη.

Κι' ὁ νοῦς μου πάντα νεύεται μὰ παραδείσια πλάση,
Κ' ἔνα ἀκρογιῶλι ἀσύγκριτο τοῦ γαλανοῦ Αἰγαίου,
Ποὺ νᾶρχεται ἀπ' τὰ πέλαγα τὸ κῆμα νὰ ἠσυχάσῃ.

Μὲ τὸ γλυκὸ νανούρισμα τῆς Ψάπφας καὶ τοῦ Ἀλκαίου.
Στὸ πανηγύρι τῆς χαρᾶς μύρα κ' ἀνθοὺς σκορπιζῶ,
Καὶ τὸ ποτήρι μὲ κροσιὲ γλυκόπισσο γιομίζω.

ΔΗΜ. ΓΡ. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ